

KÖZÉRDÉK

AZ ALSÓFEHÉRVÁRMEGYEI NEMZETI MUNKAPÁRT HIVATALOS LAPJA.

Megjelenik hetenként kétszer: csütörtökön és vasárnap.

Előfizetés:
 egész évre - - - 12 korona.
 fél évre - - - 6 "
 negyed évre - 3 "

Egyes szám ára 12 fillér.

Felelős szerkesztő:

Dr. MÜLLER JENŐ.

Kiadóhivatal: FÖLDES EDE könyvkereskedése Nagyenyed.

Hirdetés ára: centiméterenként 6 fillér. Többzori hirdetések kedvezményben részesül.

Nyitvány sora 40 fillér.

Karácsony.

Meghatva, magába szállva, imádkozva áll ismét a világ a betlehemi jászol körül, melyből a világ teremtése óta a legnagyobb dicsőség sugárzott az emberiségre. Egy zord és nyomoruságos tél kellős közepében fokozott érzéssel gondol rád az ember, oh Krisztus, szegények gyámola, boldogtalanok vigasza, kétségbeesettek utolsó menedéke!

Karácsony ünnepén, amely ismét eljött, hogy az élet jármában való küzködéssel eltöltött esztendő végén ihletve higgye az ember a bűbajos, szent regét, hogy nemcsak a földi létért jött a világra, hanem a tulvilágiért, a siron tülért is — karácsony ünnepén szeressük egymást! Igyekezzünk jók lenni, valljuk a hitet az Isten fiáról, aki azért jött és szenvedett, hogy szeretetre tanítsa az emberiséget.

Egész esztendőn keresztül hiányt érezzük a szeretetnek, pedig van szívdünk, van lelkünk, de az élet küzdelmeiben sivárokká lesznek a lelkek és kéreg nő a szívek körül. Most karácsony meleg ünnepén, olvadjon a lélek, puhuljon a

kéreg és szeressünk úgy, a hogyan Ő tanította: felebaráti szeretettel.

Karácsonytól karácsonyig egy mindig eseményekkel teljes év mulik el, az élet változatossága számtalan kisebb nagyobb mozzanatot vet fel, melyek míg egyrészt tapasztalatokkal gazdagítanak, másrészt a sirhoz visznek közelebb. A küzdelmes vándorutban a sirig, karácsony ünnepe pihenő stáció, a magabizalls és lelki megtisztulás gyönyörű alkalmá, és a milliók, akik keresztény vallásban születtek, ugyanazzal az ahitattal éreznek karácsony napján, mint apuk, akik pedig általánosságban hívőbbek voltak és jámborabbak. Mint a nap, oly örökkön, oly dicsőn, nem csökkenő váraazzsal száll fel a kereszténység égboltozatán Krisztus születésének emlékünnepé.

Jöjj hát karácsony s ragyogd be újra ezt a küzdelmes világot!

A téli háboru borzalmai ellen katonáinknak prémre van szükségük. A kinek tehát nélkülözhető szőrméje, vagy prémes ruhaneműje van, küldje be azt a „Hadseregélyző Hivatal, Budapest, Váci-utca 38. sz.“ címre. A posta ingyen szállítja.

Katonáink árváiért.

Irta: Lévay Mihály, orsz.-gyül. képviselő.

A háboru napról-napra új feladatok, új kötelességek elé állítja a társadalmat.

Nincs annyi balsam Gileádban, amennyi a sok seb beéggesztelésére kellene e nehéz napokban. De ahol a csodatevő balsam hiányzik, ott nem szabad most hiányozni a meg csodatevőbb szeretetnek. Mert „a szeretet mindent megért, mindent elvisel, mindent remél“ mint Pal apostol nagy igazán mondja.

„A szeretet türo, a szeretet kegyes“. A szeretet szinte emberfeletti türelmére van most szüksége a csapások keresztje alatt rokkadozónak. A szeretet kegyességére van szüksége ma a társadalomnak. Ha ez a szeretet nem üres frázis, hanem élő valóság, akkor nem ijedünk meg az új feladatoktól sem és készek vagyunk az új kötelességek vállalására.

Egyre többen kerülnek haza katonáink közül a harcterről olyanok, akik kenyéres kereső munkára nem képesek többé. Mindinkább elfogja lelkünket a részvét, ha egy-egy családó hős hataláról értesülünk. Mindinkább fokozódik ezzel is az a kötelességünk, hogy a katonáink családjainak szomorú helyzetén segítsünk.

Nem csak az állam teszi meg a maga kötelességét, a társadalom is kiveszi e nemes munkából részét.

E nagy földadat megoldásához haladéktalanul hozzá kell fogunk. Ha ezt a társadalom újabb megterhelése nélkül megtudjuk tenni, csak annál nagyobb megértéssel találkozhatunk mindenütt.

Mi lenne ez?

Advent.

A Messiásra várok . . .
 Szememből egyre forró könny szivárog.
 Én, szürke fereg, elvesző atom,
 A trónjavesztett Istent siratom!
 Királyi széke hol van? Hova lett?
 Démon suhant át a világ felett,
 Felelmes arca lángolt harci tűzbe,
 S a szelid Istent trónjáról elűzte.
 Vész, pusztulás, jajszó kíséri estét,
 Vak düh szaggatja szét a béke testét;
 Miriád könny fagy a véres göröngyre,
 Földi koronák örök drágagyöngye!
 Vérczeánba vesznek a határok . . .
 — A Messiásra várok! . . .

A Messiásra várok . . .
 A gyűlölet sötét hollója károg
 Sivárrá tiprott vérmézók felett.
 A föld virágos kertje odalett!
 Tűzcsillag ezre bontja kerítését —
 Bósz indulat gyilkolni szegi kését
 S az lesz erény, ha egyre többet ártva
 Hideg aczelját testvérszívbe mártja!
 Jogot, mely ur volt milliók felett,
 A nyers erő hamis merlegre tett —
 Vérben taposva, bus romokra hágva!
 Önképét nyomja egy megölt világra!
 Szememben egyre forró könny szivárog . . .
 — A Messiásra várok! . . .

A Messiásra várok . . .
 Vérczeánba vesznek a határok . . .
 A halál ökle sújt le mindenütt.
 S jaj, nem is annak fáj, a kit megüt!
 Nem az vesz el, ki holtan ott marad,
 De gyermekszájából egy kenyérdarab!
 De boldog szívek üdve, szemfényei!
 Bus áldozat lesz az anyák reményei!
 Kidólt apák . . . megölt testvér . . . rekon . . .
 Országok gyásza sir a sirokon!
 Nem! Nem igaz itélkezés ez itt!
 Rossz vásár, hol a győztes is veszít!
 Ugy érzem én az elgyötört szívemmel:
 Hof egy ver győz, — ott elbukott az ember!
 S egy új világot lelkem úgy sováro . . .
 — A Messiásra várok!

A Messiásra várok . . .
 Hittemmel már egy jobb jövőbe járok —
 Dühét kiadja romboló vihar —
 Az emberirtó gyűlölet kihál.
 Jön a jövő! Egy jobb, egy boldogabb!
 A vas nem ői már, csak szánt, oltogat;
 Megint szelid, virágos lesz a tér —
 A trónjavesztett Isten visszatér!
 Ember, kinek vérben tiport a lába,
 Szent vágygal lép a Beke templomába;
 Nem gyilkolás lázítja millióit,
 Nem tör sebet, de sebet áldva gyógyít,
 S úgy dönt vitát megváltó értelmével:
 Az győz — akiél több a boldog ember!
 Hittemmel én egy jobb jövőbe járok . . .
 — A Messiásra várok! . . . Szabó Jenő.

Levél az orosz-lengyelországi harcterről.

Irta: Dr. Uray László. (5)

Mindenre csak alkalom kell; ha alkalom van, sokan tudnak bátrak és hősök lenni, csak egy dolog kell hozzá, az embernek helyén legyen a szíve és azonkívül egy adag kötelességtudás. Nekünk katonáknak kötelességünk egymás mellett kitartani és főképp a tiszteknek és vezetőknek kötelességük utolsóknak menni el a legveszélyesebb helyről is. Igen nagy morális hatással van a legénységre, ha látja, hogy vezetője a legnagyobb golyózáporban is nyugodt, jó kedvű, látszólag nem is veszi észre a körülötte settenkedő halált. Pedig a legénységnek a nyugodtságára szükség van. Mikor a golyózápor a kocsirudat, a kerékküllöket forgáccsá zuzza és a legénység azért hidegvérrel sorakozik az ágyuk mellé és „haj-ropp“ kiáltásra a sárból kiemel. Csak egy gyáva mozdulat a kommandáns részéről és a legénység eszeveszetten menekül. A vezetőnek ilyenkor igazán helyén kell legyen a szíve. Igaz, hogy revolverrel a kezemben állottam mellettük és kész voltam arra, hogy az első menekülőt, nehogy a többi is megrémítse, magam löjjem agyon. Bizony ilyenkor az embernek megkeményedik a szíve. Viszont mikor sok ember élte felett rendelkezünk, lelkiismeretünknek is ebből kell lenni. Mikor nincs más út, óvakodni kell a hősiességi rohamoktól. Én magam egyedül lehetek hős, bátor, de az embereim

Az ujévi köszöntések megváltása, szelvényben széles e hazában. Annnyira el van terjedve ez a szokás, hogy egészen szegény sorsu emberek se sajnálnak ujévi üdvözlésekért negyven-ötven fillert kiadni. A jobban szituáltaknál meg egész csinos összegek jutnak évenként erre a célra.

Rendelné el a belügyminiszter, hogy minden községben, a közoktatásiügyi miniszter pedig, hogy minden iskolában gyűjtenék össze azt a pénzt csupán, amelyet ujévi gratulációkra akartak költeni az egyesek, meg a családok; ugyancsak erre lennének főszoítandók a pénzintézetek, a gyárak és egyéb vállalatok; akkor mindjárt szép összeghez lehetne jutni, az emberek külön megterhelése nélkül. Hasonlóképp kellene tenni a püspököknek is egyházmegyéjük területén. Ha másutt nem, a templomokban elhelyezett perselyekben tetemes adomány folynek be a kenyérkereső nélkül maradt katonacsaládok fölsegítésére, hogy ha annak célját idején minden pap meghirdetné.

Gondtól terhes, súlyos időkben ugy sinez semmi értelme a sztereotip b. u. é. k. betűknek.

De egyöntetűen kellene ezt az akciózt keresztül vinni, a mely költségbe sem kerül és mert senkitől nem kérünk többet egyetlen fillérrel sem annál, mint amit ujévi üdvözlésekre elkölteni szokott. Az említett tényezők mindegyikének lehetőleg gyorsan kikellene adni rendeletét, hogy meg idejekorán végrehajthassák.

Cseppekből lesz a tenger. Az ujévi üdvözlések megváltási összege nem várt eredményre fog járni. Én megpróbáltam és saját tapasztalásom sikerére hivatkozom.

Az ujévi köszöntések megváltási összegét mindenki a honvedelmi miniszterium Hadsegélyező Hivatala özvegy és árva alapja javára fizeti be. A posta a hadsegélyező Hivatal címére (Budapest, IV. Váci-utca 38.) feladott pénzküldeményeket portómentesen szállítja, ha az utalványra fel van jegyezve, hogy katonáknak számt szeretett-adomány.

Adományokat a nemes és hazafias célra lapunk is elfogad, nyugtáz és eljuttatja a Hadsegélyező Hivatalunk.

Téli ruhaneműt adakozzunk harczoló katonáink számára!

életéert lelkiismeretem előtt felelős vagyok. Ezért nem jök a hősök vezérének. Hős lehet a közkatona, az egyes ember, de a vezérnek óvatosnak, körültekintőnek kell lenni.

Minden reggel ugy kelünk fel, hogy nem tudjuk, vajjon lefekszünk-e? Éjjel lovunk kantárijával a kezünkben alszunk. Az ellenség alig egy félkilométerre, csak egy meglepetésszerű éjjeli roham és rajunk van. Valami hihetetlennek tetszik most nekem, hogy valaha még ugy is feküdtem le, hogy szivarra gyujtva kizámitottam, hány órát alszom? Felkaptam a vekkert és eloltva a lámpát, eltettem magamtól minden gondot. Most mint a nyul nyitott szemmel alszunk, az ágyudörgés, puskaropogás nappal-éjjel szünet nélkül tart. Ez a legutolsó ütközetünk is már 10-ik napos. Ez még semmi. Kirovnál 24 napos ütközetben vettem részt és csak az ütközet három első napján nem vettünk részt a tűzben.

Roppant sok raffineriája van a háborúnak. Eltekintve a nagyobb taktikai műveletektől, melyek már a magasabb hadvezetőség körébe tartoznak, az egyes csapatoknak és embereknek is vannak es sikerüknek neha olyan trükkjei, melyek feljegyezésre méltók. Ma tanultunk az oroszoktól egy ilyen ügyes fogást. Erdőkkel teleszórt sík területen voltunk, melyen a tüzérség munkája roppant nehéz. Csak az előálló csapatokkal való telefon-összeköttetés révén tudunk czélt érni. Bizony nagyon könnyen megtörténhetik, ha nem vigyazunk, hogy az egymástól neha alig 20—50 lépésre álló rajvonalak közül az inuensónek, a mieunknek feje fölött robban fel a shrapnell. Ilyenkor persze működik a

Akik megtalálnak...

— B. Margitnak irtam. —

Ha megfagyott bennem a rózsaszín-élet: Mondjátok meg Neki, mikor hazatértek:

Könny szökött szemembe az utolsó perczben, S ezt is utoljára, Érette ejtettem...

Övé volt a szívem, vágyaim világa... S az ő szent nevével meatem a halálba.

Mondjátok meg azt is: Haza már ne várjon S legyen legboldogabb az egész világon!

Baár Tiber.

Agyvelő és értelem.

A természettudományos gondolkodásnak sohasem volt elve előre megállapított tanok szerint igazodni. Annál visszasább, ha kiderül, hogy természettudományosnak tartott gondolkodók és buvárok maguk állítanak föl dogmákat; ha rájövünk, hogy egy nemzedék munkásságát hogyan bénítják meg az ilyen átermészettudományos tételek.

Jogász körünk máig sem tudtak szabadulni a Lombroso-féle iskolának százszor megczáfolt tanaitól. A közhírség körében epidemikusan elterjedt előítélet erősebb, mint a józan bírálat szava.

Az evolúció értékes, tiszta tanúságait még nem ismerik, nem értik, sőt aggodalmasan eltávoztatják sokan, de a nagy Darwin lépte nyomán felburjánzott tudományos dogmák, előítéletek, tévedések ott virágoznak uton-utfélen.

Ilyen tévedésbe jutottunk az agyvelő fejlettsége és a szellemi képesség közötti összefüggés kérdésében is. Az állatvilág buvárlata azt az általános igazságot derítette ki, hogy az agyvelő nagysága, sulya és tekervényelnek tagoltsága egyenes arányban áll az intelligenciával. Amennyire igaz ez általánosításban, olyan lehetetlenségre vezet részleges alkalmazásban s legkivált az emberre vonatkoztatva.

Tudjuk azt, hogy az ember agyveleje nem a legnagyobb, mert pl. az elefánté, bálnáé nagyobb és nehezebb. Azt felelhetnék erre, hogy az egybevetés nem igazságos, hogy az agyvelő sulyát a test sulyával való arány-

ban kell mérlegelnünk. De így sem nyerjük el az elsőséget. A délamerikai majmok egyes fajai sokkal kedvezőbb arányt mutatnak föl, mint az ember.

Nagy sulyt helyeztünk arra, hogy az agyvelő homlok-lebenyének fejlettsége a többi részekkel szemben biztos jele a magasabb értelemnek. De ujabban Sergi, a kiváló olasz anthropológus 214 rassz-koponya egybevetése alapján ezt is kétségbe vonja, sőt kimutatja, hogy a „frontalis lobus viszonylagos fejlettsége a parietalis lobushoz (falcsonti lebenyhez) képest a Hylobates syndactylusnál nagyobb, mint a többi főemlősöknél és az embernél."

Mindezek az adatok azt mutatják, hogy nagyon is tartózkodnunk kell az elhamarkodott ítéletektől. Az agyvelő fejlettségének az értelmi képességgel való összefüggését alaposabb vizsgálat tárgyává kell tennünk és be kell várnunk, amíg nagyobb számú adatokra támaszkodhatunk.

A kérdés mai állására nézve tájékozást adhat Kohlbrugge dolgozata (Biol. Cbl. XXXI.). Ebből merítjük jórészt az alábbiakat.

Az agyvelő sulyára vonatkozó adatok eleinte nagyon egybehangzóknak látszottak az evolúció elveivel. Azonnal fölűnt néhány exotikus agyvelő könnyűsége és velök szemben néhány lángeszű ember rendkívüli agyveleje. A 700 grammos néger-agyvelő és Byron 2283 grammos agyvelejeinek szembeállítása frapánsul meggyőzött mindenkit.

Erre sajátosság versengés indult meg a magasabb értelmiség bizonyítványainak megszerzéseért. A nemzetek szellemi inferioritással vádolták meg egymást tudományos vitákban. Kiki a maga értelmi presztizsét védte. Siettek megállapítani, hogy a férfiak agyveleje átlag sulyosabb mint a nők, — ami újabb mérések szerint legalább is kétes. (Lapicque). Egy-egy kiváló egyén agyvelejeinek leírására kötetes monografiák készültek és nem csekély meglepetésre kitűnt, hogy az agyvelő szokatlan nagysága néha vízfejűséggel, beteges túltengéssel, szabálytalanságokkal jár együtt.

Ujabban már átlagsúlyszámításokra tértek át, hogy a nagy szélsőségek közt a valódi értéket megtalálják. Erre még kellemetlenebb meglepetések következtek. Kitűnt pl. hogy az európai agyvelő sulya középértékben kisebb, mint a japánoké és kínaiaké. Pl. még a kínai napszámok (kulik) agyveleje is átlag 1430 gramm sulyúnak mutatkozik. A német agy-

telefon, vágatnak a rovas küldöncök a jelentessel: „Vigyázz! eigene Infanterie."

Az orosz sokkal gyorsabb módját találta fel a hírközlésnek.

Egy erdő közepén áll szemben a két gyalogság. Brumm — lecsap egy orosz bomba az orosz gyalogság köze. A következő perczben zsinóron egy kis vásári léggömb emelkedik ki az erdő fái közül. Az oroszok engedek fel s pár pillanat múlva lezuhazk; a következő orosz lövés már 200 méterrel tovább robban fel. Jj távcsövek vannak, e figyelmeztetést hogy „eigene Truppen" azonnal észrevették.

Egyik ütegünknek egyik ágyuját a gránátok tönkretették, a cső még ép volt, de czélozni az ágyuval már nem lehetett. Az üteg állását az orosz tüzérség felfedezte, rettenetes bomba-zápor alávette. Az egyik tisztnek mentő ötlete támad. Éjjel az ütegtől jobbra egy pár száz lépéssel, fából és földből egy látszólagos üteget maszkiroznak, a hasznavehetetlen ágyut beállítják, és időközönként egy-egy lövést eresztenek vele a levegőbe, mintha az üteg oda vonult volna. A kód felszállt, az oroszok észreveszik a hegytől álló markirozott üteget, látják az ágyu füstjét. Hájra! — Vad örömmel koncentrálnak tüzüket a kitűnő czélpontul szolgáló, a szeriuttk ügyetlenül felállított magyar tüzérségre. Ez alatt az igazi üteg a tűzmentes légkörben vigan nevet a markába a becsapott orosz felet és vigan ontja tovább tüzet a másfelé elfoglalt oroszokra, akik valószínűleg elismeréssel fognak majd adózni a vélt ütegnek, mely legrettenetesebb tűz dacára is helyén marad.

Rendszerű eset, hogy az oroszok a vörös keresztel jelvényvel visszaélnék. Egyik erdő melletti rajnál most vörös keresztel zászló van felállítva. Elég exponált helyen van. Látjuk, jól felismerjük körülötte az orosz katonaságot, de nem lövünk, hiszen azok sebesültek, az a költöző hely. Kapitányunk azon van, hogy ott rajvonalak is fekszenek és alaposan tüzelnek ki a házból is. — Ohó! — Így vagyunk! Ezy-két shrapnell, a másik perczben eszeveszetten menekülnek a látszólagos sebesültek és a felgyult házból ész nélkül rohan ki a fegyveres orosz gyalogság. Nem volt ott egy sebesült sem. De hát a mi eszünkön is nehéz tulajni!

Komikus eset történt egyik oláh katonánkkal. Jellemző az orosz gyalogság hangulatára. Posztou volt. Az erdőben, czirkálás közben heverésző orosz gyalogságra akad. Mind a ketten megijednek, de a mienk forban van. Puskája a kezben, a másik még azt is félretette, azonban a fü nem tud csak oláhu, és első meglepetésében önkéntelenül oláhu kiált rá az oroszra: „Ce face aicea?" (Mit csinálsz itt?) Még nagyobb meglepetésére a szüntén oláh-orosz gyalogos oláhu felel vissza. De azért perze lefegyverezze a muszkát és fogolyként akarja bekisérni. Utközben az orosz kerdezősködik: „Hogy megý dolgokat, mit esztek?" — „Hust, kenyeret!" — „Sokat?" — „Sokat bizony!" — válaszolja a fü dicsekedve. „Várjatok csak, vagyunk itt még négyen!" — mondja az orosz-oláh. És azzal visszavezeti bakánkat az erdőbe négy másik ott heverő társához, a kik persze örömmel adtak meg magukat a sok hust, kenyeret evő egy bakából álló „t u l e r ó n e k". Milyen mintaszzerű tehát az orosz élelmezés!

velő átlag nem olyan súlyos mint a cseh, az oroszországi turáni népek (fajrokonaink) agyvelősulya legyőzi az oroszokét stb. Talán a legkirívóbb az eszkimók súlya az európaiak fölött. (Spitzka szerint.)

Nem sokkal biztatóbb az agykoponya űrtartalmának tanulmányozása sem. Mert ha mindjárt a busmanok és ausztráliaiak nagyon hátrébe kerülnek is itt, de viszont a Tüzföld peserái, ez a kétségtelenül ősi néptörzs. Deniker szerint nagyobb koponyákkal dicsekedhetik, mint átlag az európaiak. Pedig az ausztráliai őslakókról újabban több olyan véleményt hallunk, hogy ők a szundai negritókkal együtt a fehér faj őstörzsének a maradványai volnának.

Megfontolást érdemel itt az a tény is, hogy a kultúra az agyvelő terjedelmét rövid idő alatt is lényegesen növeli.

Igy a párisiaké 600 év alatt átlag 35 cm.³-el növekedett és az utóbbi 30 év alatt a japánoké is sokat fejlődött.

Az agyvelő fölszíni tagoltságát illetőleg olyan kevés a jól tanulmányozott anyag, hogy abból egyelőre semmi következtetést nem vonhatunk a fajtak értelmi színvonalára. Némelyek a homlok-karék, mások a nyakszirti-karék fejlettségében keresik a bizonyítékot a magasabb intelligencia mellett. Szóba jön, hogy a nagy agyvelő mennyire borítja (fölszínről tekintve) a többi agyvelőrészeket, de ezen az alapon ismét egyes majomfajok kerülnek előtérbe az emberrel szemben.

A beszélő-szerv mozgató középpontja nagyon fejletten látszik Gambetta agyvelőjében, de ugyanilyen volt később egy Vacher nevű rablogyilkosé is. Retzius is elismeri, hogy ezen a téren messzire tévelyegtek a következtetésekkel. Egyáltalán sok szó eshet még az u. n. érző és mozgató centrumok elhatároltságáról.

Sok adatunk van arról, hogy a jó tanulók agyvelője megnagyobbodik, Kohlbrugge hypertrophiának, tultengésnek mondja ezt, ámde kérdés, hogy az iskolák általában az értelmi fejlődését előmozdítják-e. A kínai írás sok ezer jegyének, vagy a korán szuráinak be tanulása fejlesztheti az agyvelő nagyságát, de az értelmet alig. Az iskolai tehetségek az életben, mint annyiszor emlegetik, ritkán boldogulnak.

Újabban sok híres ember agyvelőjét vizsgálták és ezek jórészt az európai átlag-súlyon alul maradtak. Sok esetben pedig az tűnt ki, hogy a nagyobb súly agyvelő erős csont- és izomrendszerrel jár együtt. A jó táplálkozás is befolyással lehet az agyvelő nagyságára.

Némely elmebetegnek annyira nagy az agyvelője, hogy ennek alapján fölvetették már azt a lehetőséget is, hogy nem kórtünet-e általában minden agyvelő-nagyobbodás. E mellett szól pl. az, hogy Cuvier, Turgenyew, Helmholtz, Wagner és több más híres ember fiatal korában vízfejű volt.

De mielőtt a rendkívüliségeket mérlegelhetnők, ismernünk kell az illető nép normális agyvelőjét sok száz leírás alapján, nagyság, súly, szerkezet szerint és az illetők méreteivel is egybevetve. Erre pedig ma még nagyon kevés anyaggal rendelkezünk. Kohlbrugge mindössze 143 európai kivüli egyén agyvelő, ismertetését említheti az irodalomból. Ennyiből általános képet alkotni nem lehet. Nagyon kevés az európai egyénekre vonatkozó fontos leírás is és ezeknek az a hátrányuk, hogy jórészt abnormalis példákra vonatkoznak.

Először egy egész fajta, vagy néptörzs agyvelőjének általános jellemzését kell megismerkeztenünk és csak azután lehet vizsgálnunk, hogy ezen belül milyen eltéréseket tüntet föl egyik vagy másik népréteg, milyneket a beteg, a tudós vagy a lángész agyvelője. Akkor talán kiderül az összefüggés titka. De lehet, hogy ez az összefüggés nem is a súly, térfogat és tagoltság arányában, hanem eddig ismeretlen szerkezetekben, talán éppen a legaprólékosabb szerkezeti különbségekben fog föltűnni.

Dr. Szilády Zoltán.

Hasznaljunk hadisegély-postabélyegét!

A Közérdek eredeti táviratai.

A miniszterelnökség sajtóosztályától.

A Curie francia tengeralattjárót az adriai tengerparton, anélkül hogy tamadáshoz jutott volna, parti űtegeink és őrhajóink lövöldöztek és elsüllyesztettek. A parancsnokot és legénységét megmentettük és foglyul ejtettük.

A mi XII. tengeralattjárónk az otrantói szorosban 16 nagy hajóból álló francia flottát megtámadott és két torpedót lőtt ki és mind a kétszer eltalálta.

HIREK.

A „Közérdek” előfizetési árai:

Egy évre	12 korona
Félévre	6 „
Nagyedvre	3 „

Előfizetőinket kérjük, hogy előfizetéseiket mielőbb legyenek szivesek megújítani, nehogy a lap szétküldése akadályt szenvedjen.

Előfizetési pénzek a „Közérdek” kiadóhivatalába küldendők.

— **Az újévi üdvözlőket váltauk meg** a helybeli Vörös Kereszt-kórházban ápolt katonák javára. Az adományokat elfogadja a Kisegítő, a Gazdasági Bank vagy Papp János, a Vörös Kereszt-kórház gondnoka.

— **A Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőisége** a következő felhívást küldte a Bethlen-kollégium könyvtárához: „Abból a felette fontos kultúröröneti czéliből, hogy a most folyó háborúra vonatkozó anyag a későbbi történeti kutatásnak biztosítottassék, a nagymélt. vall.- és közoktatásügyi miniszterium 5461—1914. eln. szám alatt kelt rendelete alapján felkérem Czimet, hogy a működési területén a háborus eseményekkel kapcsolatban megjelent különböző nyomtatványokat, u. m. hírlapszámokat, röpiratokat; falragaszokat, kiáltványokat stb. a lehetőséghez képest teljesen összegyűjteni s az utókor számára megőrizni sziveskedjék.” Ebből a czéliből tisztelettel kérjük a nagyérdemű közönséget, hogy sziveskedjék a fentemlített nyomtatványokat, amennyiben azok birtokában volnának, — a Bethlen-kollégium könyvtárának beküldeni. Hivatalos tisztelettel a Bethlen-kollégium Igazgatósa.

— **Hőseink.** Csütörtökön délután katonatemetés volt városunkban. Primoric János oszlitzkreinburgi születésű 27. Landwehrezredbeli osztrak honvédet temették el katonai pompával. A galicziai útközetekből hozták el az itteni kórházba és itt halt meg a hazáért.

— **Ünnepi istentiszteletek.** A református templomban ma, karácsony első napján predikál Jancsó Sándor lelkész; ágenházik Dóczy Ferencz tanár, s. lelkész; urvacsora-osztásnál segédkezik Koltz a Árpád s. lelkész. Második és harmadik ünnepen Fosztó György legátus-papjelölt predikál. Ó-év délutánján és újév délelőttjén Jancsó Sándor lelkész szolgál. Január 3-án Koltz a Árpád s. lelkész végzi a vasárnapi istentiszteletet. Január 8-án a város püsztolása évfordulóján — reggel 9-órakor emlék-istentisztelet lesz, melyet Jancsó Sándor végez. Az ünnepi istentiszteleteken a gyülekezet énekeinek kivül Pongrácz József kántor magánénekeket; az egyház Iparos Dalárdája és a Prot. Nőegylet Vegyes Négyeskara kárekeket fognak előadni. A templom minden alkalommal fűtve lesz!

— **Keverjük a liszteket.** A földművelésügyi miniszter felhívást küldött szét az ország lakosságához a buza- és rozslisztek takarékos felhasználása végett és így közvetve az ország érdekében. Mivel most külföldről gabonaneműket és élelmi-czikkéket hozatni nem lehet, a közönségen a sor, hogy józan takarékoságával ne legyen kitéve az ország annak az eshetőségnek, hogy a legfontosabb élelmi-czikkében: a lisztben hiánya legyen. A kormány megtehetné, hogy rendelkezésben szedje össze a gabonát, de bizik az ország becsületes lakosságában, hogy nem akad egy olyan alacsony és önző egyén, aki elrejtje gabonáját és elvonja az országtól e nehéz időkben. A módosabb emberek is épügy keverjék a buza- és rozsliszttel burgonya, árpa- és tengeri-liszttel, mint a szegényebb néposztály vagy mint a vásárló közönség, mert ez most hazafias kötelessége mindenkinek. Hiuságból vagy alacsony önzésből senki se helyezze magát előbbre az ország érdekénél.

— **Utósorozás.** A jövő év első felében minden hó 20-án utósorozás fog tartatni Gyulafehérváron.

— **A pót-állatvásár** hétfőn nagy állatfelhajtással tartatott meg Enyeden. A hizott szarvasmarhák kétharmadát megvették nagyon jó árakon.

— **Utóbemutató szemlék.** A honvédelmi miniszter körrendelete szerint minden községi előjáróság tartozik kideríteni, vannak-e a község vagy város területén oly népfölkelésre kötelezettek, akik összeírás végett nem jelentkeztek, vagy ha szemlére meghívót kaptak, a népfölkelési bemutatószemlén nem jelentek meg. A husz-, huszonegy- és huszonkétéves népfölkelésre kötelezettek, ha összeírás végett nem jelentkeztek, a népfölkelési bemutatólajstromba veendőek fel. A 24—36 éves népfölkelésre kötelezettek pedig, kik összeírás végett szintén nem jelentkeztek, külön névjegyzékbe kell felvenni s részükre a népfölkelési igazolványi lapot kiállítani. Az összeírás végett nem jelentkezett vagy a bemutató szemlén meg nem jelent népfölkelésre kötelezetteket jegyzőkönyvileg kell kihallgatni, hogy az összeírás vagy szemlére történt behívásnak miért nem tettek eleget. A ki nem hallgatható népfölkelésre kötelezetteket a hatóságoknak ki kell nyomozni.

— **Megfizetett román lapok hazugságai.** A Magyar Távirati Irodát illetékes helyről a következők közlésére hatalmazták föl: Az orosz czelovak szolgáló román sajtó fáradhatatlan az újabb álhírek kihilolásában, amelyekben a román közvéleményt félrevezetni és Magyarország ellen fölingerelni reménylik. A valótlanosságok egész tömögét jőformán lehetetlen kisérni és megczáfolni, hiszen minden czáfolat ellenére ugyanazokkal a konokul ismételt valótlanosságokkal újból és újból találkozunk. Ilyen témája most nemely román lapnak a mócz-lázadás. Hol Abrudmegye, hol Abrudbánya, hol más meg nem nevezett hegyi része Erdélynek szerepel lazáadások szütereül. Mind e hírekkel szemben megállapítjuk, hogy sehol Erdély területén nem lazáadás, de a legcsekélyebb olyan incidens se fordult elő a lakosság román része s a hatóság, akár többi lakostársaik között, amelyeket a legrosszakaratubb nagyítóüveggel is reázarvarásnak lehetne nevezni és egész Erdélyben teljes béke, nyugalom és egyetértés honol.

— **Az Edison-színház** karácsony első, második és harmadik napján délután 5 és este 8 órakor tart ünnepi előadásokat. Mind a három nap szép műsorral. Különös érdeklődést keltenek a harczteri felvételek, továbbá a több színmű és vígjáték.

— **Csomagküldés fogoly katonáinknak.** A ellenséges államokkal való forgalomban a monarchia területéről Oroszországba, Franciaországba, Nagybritanniába az ott hadifogságban lévő katonáink részére, továbbá Oroszországból, Franciaországból és Nagybritanniából a magyar korona országainak területén hadifogságban lévő katonai személyek részére utánvétellel nem terhelt nemzetközi postacsomagok küldhetők, még pedig portómentesen. A csomagszállítás a feladó veszélyére történik. A csomagok, melyek a felvevő és leadó postahivataloknál cenzura alá esnek, s amelyeket kiváló goddal és tartósan kell csomagolni, csak ruha, fehérnemű és személyes használatra szánt tárgyat tartalmazhatnak. A csomagok csak úgy fogadhatók el szállításra, ha a címzett tartózkodási helye ismeretes s ha az árubevétel és címzés helyesen történt.

— **Levelező-lapok a sebesültekért.** A „Vörös Kereszt Egylet” dunaparti betegnyugvó állomása javára kibocsátott karácsonyi és újévi levelező-lapokon írjuk levelezéseinket. Az aktuális és művészi levelező-lapok darabja 20 fillér és a befolyó jövedelem a sebesültek javára fordítatik. Minden könnykereskedésben és trafikban kapható. Ahol nem kapható, közvetlenül csak a levelező-lap terjesztő irodához (Budapest, IX. Üllői-ut 21. szám) tessék fordulni. Az iroda bárkinek készséggel küld eladásra vagy használatra levelező-lapokat. Minden levelező-lap vétellel könnyebbülést szerzünk betegneinknek.

— **Társadalmunk adozatkészsége.** Nagyenyed város nemes közönsége újilag meleg érdeklődéssel és kitüntető rokonszenvvel karolta fel a Bethlen Gábor katonadiakjainak ügyét, amidőn őket hadbavonulásuk előtt téli meleg ruha-főlszereléssel látta el. Mintegy 500 kor. értéket képviselnek azok az adományok, amelyeket egyesek, testületek és intézmények kezéimhez juttattak, s amelyeket Marosvásárhelyt katonai kiképzés alatt álló diákjaink még az ünnepek előtt meg fognak kapni. A nemskára harezba induló ifjak városunk társadalmának adozatkészségét azzal fogják meghálálni, hogy hazánkat az ellenséggel szemben hősiességgel védni fogják s kitartásukkal, bátorságukkal és vitézségükkel részesei lesznek a kivívandó győzelemnek. A küldött és átvett felszerelések jegyzéke a következő: Id. Zeyk Dánielné, báró Kemény Ida és báró Kemény Pálné 32 drb haskötő és 32 pár lábmelegítő flanel; U Kovács Jozsefné 6 drb hősapka; Vincenti Lajosné 4 drb hősapka; Molnár Gyuláné 1 drb térdmelegítő, 1 drb csuklóvédő; Fejes Áronné 3 drb hősapka, 1 drb térdvédő, 5 drb csuklóvédő; Benedek Gáborné 1 drb hősapka; Bodrogi Jánosné 1 drb hősapka, 1 drb térdvédő, 1 pár csuklóvédő; Pop Riki 9 pár csuklóvédő, 3 drb hősapka; Reinbold Olivérné és Reinbold Klótild 4 drb hősapka; Galfy Jánosné 1 drb hősapka, 1 drb csuklóvédő; Vajna Janka 4 drb hősapka; Gábré Árpád 6 drb flanel alsónadrág; a „Szegény Tanulókat Segélyező Kör” és Török Bertalanné adománya: 3 drb flanel alsónadrág, 3 drb flanel ing, 3 pár csuklóvédő, 3 pár térdmelegítő, 3 drb haskötő, 6 drb hősapka; az „Ágostai Evangélikus Nőegylet” elnöksége Weinrich Frigyes lelkész útján: 10 drb haskötő, 10 drb flanel ing, 10 drb hősapka, 12 pár lábszárvédő, 10 drb harisnya, 10 drb lábmelegítő flanel, 9 pár csuklóvédő; az „Állami polgári leányiskola” Ilyés Gizella igazgatónő útján: 10 drb hősapka, 10 pár csuklóvédő, 10 pár kesztyű, 10 pár lábszárvédő, 10 pár lábmelegítő flanel. Az állami polgári leányiskola adományához hozzájárultak a növendékeken kívül: Baranyai Károlyné 2 pár lábszárvédő, Felmeri Istvánné 7 kor., Ilyés Gizella 5 pár kesztyű, Konratovich Jolan 2 drb hősapka és 10 kor., Varga Erzsébet 1 drb hősapka, 1 pár lábszárvédő, 1 pár csuklóvédő, Cseh Lujza 2 drb hősapka és 2 kor., Szekelyhidyi Sándor 3 drb hősapka. A polgári leányiskolai növendékek saját munkájukon felül készpénzt is gyűjtöttek (13 kor. 05 f.) s az intézet alapjaiból 30 kor. 15 fillért használtak föl anyag beszerzésére. Itt említem föl, hogy a katonadiakok részére a karácsonyi ünnepek alkalmából a tanítóképző intézet növendékei is maguk között gyűjtést

rendeztek s ehhez adományaikkal hozzájárultak: dr. Müller Jenő 2 kor., Bartók Gábor 2 kor., Thiess 1 kor., Útő Mihály 1 kor., Bartók József 2 kor., Szatmari György 2 korona. A begyűlt 36 korona 44 fillérből dohányt vásároltak és cigarettákkal lepték meg a katonadiakokat. Az adományokért és hazafias áldozatkészségért a Bethlen-kollégium elöljárósága és tanári kara nevében halás köszönetet mondok. Nagyenyed, 1914. december 22. Fejes Áron, igazgató-tanár.

— **Nyilvános köszönet.** A Nagyenyedi Prot. Nők Szegényeket és Betegeket Segélyező Egyesülete által f. hó 20-án tartott műsoros összejövetele alkalmával perselypénz címen önkényes adományokból befolyt 73 kor. 79 fill. sorsjegyek árából 60 kor., összesen 133 kor. 79 fill. — Fogadják a szíves adakozók egyesületünk halás köszönetét. Zayzon János pénztáros. Dóczy Ferencz.

— **Az Est és a háború.** Az újság hírszolgálatát a háború állítja a legnehezebb, a legfárasztóbb és a legköltségesebb feladatok elé. Százszorosan nehéz a feladat amikor a magunk háborúját vivjuk, amikor a mi társaink nyugalmáért harcolnak a katonáink. Hiszik, hogy minden újságolvasó megtanulta már és tudja, hogy a hírszolgálat pontossága és gyorsasága előtt más, nagy érdekekre kell tekintettel lennünk, mert amikor a hadseregünk harcol és várja mindnyájunkért, mi fáradunk és nélkülözünk velük együtt, de a nagy szel érdekekben a mi munkánk is beilleszkedik a haditerve és a katonai szempontokhoz simul. Az Est munkatársai, akik a magyar irodalom és újságírás legelőkelőbb képviselői, ott vannak minden harostéren, s a táborokból küldik lelkismeretes, hű tudósításait és ismertető, színes ezikeket, úgy, ahogyan ők maguk tapasztalják. S boldogan látjuk, hogy nemcsak itthoni közönségünk, hanem a velünk szövetséges és barátságos viszonyban levő külföldi sajtója is a legnagyobb elismeréssel sorozza. Az Est a világ első hírlapjai közé. Hogy a dig még szorosabb legyen a kapcsolat, az Est és a hadsereg között, a háború kitörése óta ezerszámra küldi ennek az újságnak a kiadója az Estet a tábori postákon és a kórházakba, s örömmel gondolunk arra, hogy a hónapok óta messzi harcoló, vagy idegen kórházakban gyógyuló katonáink naponta hallhatják a mi szavunkat, a hazai hangot. Az Est kiadóhivatala Budapest, VII. Erzsébet-körút 20. szám alatt van.

**Elismert legtartósabb,
legolcsóbb szőttesárak**

LINGNER GYÖRGY
nagyenyedi szővőgyárából
előírt gyári áron kaphatók

a gyári raktárban Szentkirály-
utca 106. szám alatt, Ifj. Mészáros
János és Társánál Főter és a
Fogyasztási szövetségnek.

Orvosok
kítűnő köhögés elleni szer a

Kaiser-féle
Mell-Karamellák
3 fenyővel

Milión ember használja a

Köhögés

rekedség, katarus, gégekatarus, elnyálkásodás, torokfájás, hörghurut és meghűlés ellen, azért minden harcoló katonára nagyon szereti. 6100 közjegyzőileg hitelesített bizonylat garantál a biztos eredményt. Étvágyat javító, jó ízű csukorkák. Csomagja 20 és 40 fillér, doboz 60 fillér. Tábori csomagolás 30 fillér. — Kapható: minden gyógyszerárban.

Nyomatott a Nagyenyedi Könyvnyomda és Papíráruhágyár Részvénytársaság villamos üzemű könyvnyomdájában Nagyenyeden.

BORSEPRÓT

vesz vagy kifőzésre elváltat bármily mennyiségben 405 3-4

PAULINI RUDOLF

Nagyenyed, Szentkirály-utca 14. sz.

Ugyanitt erdélyi mustár kap-
finom fiom ható.

Olcsó tüzelőanyag.

Tölgyfa-hulladék és forgács mint a múlt évben, egy csomó a fetelepen 6 korona, házhoz szállítva 7 korona.

109 25-7

Klemm Pál.

NÉVJEGYEKET

**könyvnyomdai
litografált
dombornyomások**

kivitelben készít a
Nagyenyedi Könyv-
nyomda és Papíráru-
gyár r.-t. Nagyenyeden.

Rendelések

FÖLDES EDE

könyvkereskedése
utján eszközölhetők.

Izléses minták

állnak a megrendelők
szíves rendelkezésére.

675-1914. végrh. sz.

Árverési hirdetmény.

A kelt bírói végrehajtás az 1881. évi LX. t.-sz. 102. §-ai értelmében eszenél közhírré teszi, hogy a nagyenyedi kir. járásbírósnak 1914. évi Sp. II. 1235/12. számú végzése következtében dr. Müller Jenő ügyvéd által képviselt Saolga Zeiga Péter javára 60 K a jár. országig 1914. évi november hó 19-én fogantottott kiadott végrehajtás útján le- és felülfoglalt és 800 koronára becsült következő ingóságok, u. m.: ökrök nyilvános árverésen eladandók.

Mely árverésnek a nagyenyedi kir. járásbírósnak 1914-ik évi V. 788/2 számú végzése folytán 60 K tökéletesítés, ennek 1913. évi július hó 26 napjától járó 5% kamatai, 1/4% váltódíj és eddig összesen 100 K 18 fillérben bíróilag már megállapított költségek erejéig, Magyar-beze községben adós lakásán 1914. évi december hó 28-ik napjának d. u. 1 órája határidőül kitűztetik és ahhoz a venni szándékozók eszenél oly megjegyzéssel hivatnak meg, hogy az érintett ingóságok az 1881. évi LX. t.-sz. 107. és 108. §-ai értelmében készpénzfizetés mellett, a legelőbbet ígérőnek, szükség esetén becsáron alul is el fognak adatni.

Amennyiben az elárveresendő ingóságokat mások is le- és felülfoglaltatták és azokra kielégítési jogot nyertek volna, eszen árverés az 1881. évi LX. t.-sz. 120. §-a értelmében ezek javára is elrendeltetik.

Kelt Nagyenyed, 1914. évi december hó 17. napján.

408 1-1

Buzsuly,
kir. bír. végrehajtó.

A háboru esztétikája.

A Prot. Négyelet 1914. december 20. összejövetelén tartott előadás. Előadta Lázár István kollégiumi rektor-professzor.

Sárban, hóban napokon keresztül gyalogolnak; heteken át lövész-árokban, földalatti barlangokban tanyáznak; ugyanannyi időn át a tisztaság legegységibb feltételeit nélkülözik; kivételes szerencsének tartják, ha egy kidőlt-bedőlt leégett viskóban tőzeg tüze mellett szalmán pihenhetnek; hát van ebben esztétika?

Puskatűzben, ágyutűzben, bombák ropogása közt látni és hallani ezernyi ember pusztulását, haldoklók vonaglását; kényszerből vagy taktikából, de mindig ezer veszély között futni az ellenség elől; hidakat, utakat, falvakat városokat lerombolni és kiirtani; szóval minden elképzelhető eszközzel ölni és pusztítani; hát van ebben esztétika?

És én mégis feladatom és kedvem szerint a szépet, a poétikus vonásokat keresem a háboruban. Azt, ami tetszik; ami minden érzékű és jó izlésű ember örömet, élvezetet, gyönyörűségét találja.

Az ember fizikai és szellemi ereje küzdelem által fejlődik, fokozódik. Legnagyobb küzdelem az élet-halál harc. Azért tapasztaljuk, hogy nagy háborúk egyéb eredményeik mellett, a művészetek fejlődését és virágzását is elősegítik. Ha nem lett volna görög-perzsa háború, nem fejtelt volna csodaszéppé a görög művészet. Ha nem lettek volna szabadságharcaink; műveltség-történelmünk; a legszebb lapok hiányoznának. Talán ilyen értelemben akarok én a háboru esztétikus hatásáról beszélni? Nem. A mit én gondolok, az sem színekkel meg nem festhető, sem hurokon ki nem pengethető.

Egy szegény tisztiszolgával beszéltem itt a katonai kórházunkban, a kire gazdája a felszerelése őrizetét bízta. Megsebesült az ütközetben; de a rábizottakat kimontatta a véres küzdelemből; elhozta Enyadré; és az egész betegsége alatt az volt a legnagyobb gondja, hogy mielőbb visszamehessen s átadhassa urának a felszerelését. Nehogy a gazdája azt higgye felőle, hogy nem vigyázott rá vagy épen eltulajdonította. Hát nem szép dolog ez, kedves Hallgatóságom?

A másiknak a gazdáját ellenséges golyó érte; súlyos sebet kapott; nem tud menni; az ellenség pedig rohamban közeledik. S a tisztiszolga, a kinek az élete koczkán golyó és szurony mellett és mögötte, egyetlen védő fegyverét eldobja, felveszi hátára a gazdáját s kiviszi a harcmezőre. A szegény tisztiszolga. Hát nem szép dolog ez, kedves Hallgatóságom?

A míg künn a fegyverek koncerteznek, addig a baka a fedezék mögött kiterjeszti térdén a papírosát és ír. Nem hall az egész zajból semmit. A lelke messze jár, fecskefészkes eresz alatt, rozmaringos kis ablak környékén. Verset ír a szerelmeséhez.

Azt szokták mondani okos emberek, hogy versíráshoz egy kicsit bolondnak kell lenni. Világos, hogy az olyan ember, a kinek gondolatai és érzései üzleti pontossággal vannak elrendezve; a kinek nyugalmát, kényelmét vagy egyéb természetű mozdulatlanágát nem tudja sodrából kivenni; megzavarni semmi sem; bizonyára az ilyen ember nem fog verset írni soha. A kinek idegszálakra szétszórtt ereje szép egyensúlyban fogja le egyik a másikat; nem ugrik fel álomból, hogy félig mámorosan s alig olvasható írással papírra vessen egy sort, vagy csak egy-két szót, melyben az a fontos, hogy teremtett ember ne akadjon, aki élő szóval s világos nappal ilyen módon szokott volna beszélni. A versnek természetéhez tartozik, hogy nuszáj megírni. Nem vers az, a mi iratlan is maradhatott volna; nem vers az, a mitől nyugta volt az írójának; a mivel szemben válogatni lehetett, hogy ezt, vagy azt írja; s a mit megírni nem került volna valami lelki vergődésbe; s melyet meg nem előzött az a várandós, az a vajudo állapot, melyben minden egyébre hasznavehetetlenül kinlódik az ember, a míg a versét meg nem írta.

Verset írni bolondság. Lám egy számla, egy szerződés, egy csekk-lap, egy váltó milyen röviden, milyen nyugodtan s könnyen elkészíthető; nem törí a fejét rajta az írója. S mégis milyen értéke van. A versre pedig azt szokták mondani az okos emberek, hogy minél hosszabb, annál kevesebet ér, kivéve két embert, a ki írta s a kihez írta. Ezeknek nem hosszú; ha végére érnek, újból kezdik; ezerszer is elolvassák.

Verset írni bolondság. De akkor bolond volt a proféta is, mikor látomásai voltak és megjövendölte a gonoszok pusztulását és a hívők megmenekülését; (Ezsaiás XXIV 19-20); akkor bolond volt a királyi lantos is, mikor Sulamith szépségéről dicsőíté himnuszot írt az Enekek Enekeiben; bolond volt a magyar lant fejedelme is, mikor a világ legszebb szerelmi költeményét papírra vetette.

Ne mosolyogjunk azon, hogy a baka verset ír; ne mosolyogjunk kicsinylőleg az egyszerű ember kezdetleges rímein és gondolatain.

Verset írni bolondság, de szent bolondság. A ki verset ír, annak mindig igaza van; ellenállhatatlan kényszer hajtja arra, hogy leírja, a mi a lelkében van. Olyan állapot ez, mint mikor Apolló isten megfűtözi a Sibyllát és kényszeríti, hogy azt a jövendőt mondja ki, a mit ő parancsol.

Ne bántsuk a szegény fiút, hadd írjon; az ő lelke boldog világban andalog. Azt akarja kifejezni, a mi a lelkét szorítja, a mitől megfájult a szíve; s ebben az érzésben, ebben a hangulatban nincs különbség közte és a költő király között. Ugy akar írni, hogy szép legyen, — hogy méltó legyen az ő nagy erzéséhez és ahhoz, a kihez a levél írva lesz. Bizonyosan szívből szól és szívhez fog szólni. S a versíró katonája nem tetszik Önöknek tisztelt Hallgatóságom?

Csodákat művel az idő az emberek világában. A német ifjú szocialisták vezérét, a kit Schwarznak hívnak, Vilmos császár a vaskeresztel tüntette ki a harcmezőn tanúsított vitézségeért. Hol volt a német szocializmus ezelőtt hat hónappal a nadseregától, vaskeresztel és Vilmos császártól? Schwarz mellett vaskereszt, Frankl szocialista feje fölött fakerezt a hősök közös sirdombján; ki minden népek testvérségeért küzdött békében, elment meghalni a harcmezőre. A munka, a haladás, a kultúra hívője a harcmezőre viszik rajongásukat; a kalapács összecsendül a puskacsővel; és a kard pengéje mintha ekevas lenne az emberiség sorsának szántóföldjén. Nem láttunk mi még ilyet. Nem álmotuk mi, hogy így is lehet. Mindennap újra nézzünk körül és mindennap újra csodálkozunk. Egymás mellett olvassuk herceg és népfőlkelő nevét a hősi gyászlistán és egyszerre kap kitüntetést közkatona és tábornok. Együtt kísérik és virágozzák az elmenőket, együtt fogadják és gondolják az érkezőket főhercegnő és polgármesterny; egyformán tolonganak gyémántjükkal és nefelejtés gyűrűjükkal a milliomos meg a munkás felesége; comtesse és varróny egy pamutból kötnek csuklódvédőt, hősapkát. Tervek, gondolatok, jószándékok mind egy ösvényre mennek; mindenki egyfelét érez; mindenki ugyanabban az aggodalomban aggódik s mindenki ugyanazt a reményt reményli. Az emberek keresik egymás tekintetét; a lelkeket egy rokonság ölelkezeti és életünk egy meleg baráti kézfogás. Egy természeti erő szorongató és üdvözítő nyomását érezzük sorsunk felett. Mindnyájan együtt vagyunk. Nem hittük soha, nem hittünk egymásban és nem hittünk magunkban. Gyászon, részvéten, borzalmon, gondon felül lebeg minden reggel az a gondolat, hogy mind egymáshoz tartozunk, egymáséi vagyunk értjük egymást. Ez a fagyából felengedett igazság nem fagyhat meg megint, úgy érezzük. Szép és áldott hit érzékenyíti és erősíti lelkünket.

Egy sáncban hatcol a magyar, német, tót, román nyelvű honvéd. A magas hadvezetőség sokat törte a fejét, hogy milyen színű egyenruha olvad össze leginkább a talajjal. Lám ezek a honvédek megoldották a kérdést harmonosan. Az anyaföldhöz az anyaföld hasonló a legjobban; szép földszínek, egyformán sárosak valamennyien. A

mint megmozdulnak a földhányásban, mintha kiszakadt volna és lábra kapott volna a föld egy egy göröngye. Ugy is van, mindannyian ugyanazon föld göröngyei, az édes haza földé. Jelentéktelenek aprók, szürkék, egyformák. De együttvéve mégis csak ők az Egész; a szép az örökkévaló Magyarország. Milyen messze vannak tőlük a békés idők háborúi most, a háboru gyönyörű békéjében. Mintha a gyermekkor bohóságaira tekintenének vissza. Egy himzésnek a cikornyája, egy nyelven az árnyalata választotta el kergette civódásba őket. Most pedig egyformává tette a közös sáncz sánc. Közös talajban állnak, a közös föld védelmére harcra ölnak; és ime egyenlők lettek általa, benne érette. Hát nem szép világ ez? Hát nem szebb ez a világ, mint a milyen volt?

Az Ulan nevű kis torpedó-hajónkat 25 külföldi ellenséges hajó vette üldözöbe. Az Ulanak volt 60 embere és 6 kis ágyúja mindössze. Az ellenséges hajók együtt 550 ágyúval voltak felszerelve. Mindezekből az ágyúkból egy óra alatt ezernél több lövést küldtek a mi kis hajónkra; minden három másodpercre jutott egy lövés. Lehetetlennek látszott, hogy ebből a vadászatból épen ki-meneküljön. És megtörtént. De hogy hogyan? Erre csak egy példát hozok fel; ab uno disce omnes. (Egyből ismerd meg valamennyit.) A tavisz az állomásánál ült, a fülén a kagylóval, és jegyezte az érkező jelzéseket, köztük a „Zenta” utolsó híradását is. Egyszerre nem hallott semmit; mintha megálmolt volna minden álomás. Megvizsgálta a készüléket, a fülét, aztán kette a kagylót és kiment. Láta, hogy a légvezeték elötték. Nyugodtan visszatért a fülkéjébe; kihozott néhány méter vezetékot, felmászott az oszlopára és összetoldotta az elött sodronyt. Aztán ismét leült az asztalához és szorgalmasan jegyezte az érkező jelzéseket. S mindez az alatt az idő alatt történt, a míg három másodpercenként egy egy golyó csapódott le körülötte. A hajó golyóesőben haladt tovább; a tenger zugott, kavargott, a legénységet víz árasztotta el. S a hajó, melyen mindenki teljesítette a kötelességét, suhant tovább.

Tizenhatsz ellenséges óriás állott szemben a mi kis Zenta hajónkkal. Némelyiknek a derekát sem ért az a hajó Dávid; de lötte, de rombolta, pusztította a Góliátokat és halálos sebeket is osztogatott. Szebb sorsot nem álmotkatona; szebb halált nem kívánhat hős. Az ellenség trombita-jelzéseivel tisztelgett neki, a míg csak egy darabka látszott belőle. Hát nem szép dolog ez, kedves Hallgatóságom!

Szeptember 1. érkezett a mi dandárunk 10 zászlóaljával, 24 ágyúval s egy század huszárral az avelinai telepre, Lublin mellett. Tizenegy éjszakai órán át tartott a menetelés. Huszáraink felderítették az oroszok állásait s dandárunk már a délelőtti órákban szemben állott az ellenséggel. Délután 5 órakor eldördült az első ágyúlövés; ez volt a jel az ütközet megkezdésére. Először csak próbálövés, gyengéden, tapogatózva; de mikor a mi tüzersegünk szabatos lövései az oroszok egyik ágyúját összetörték; nagy zenebona kerekedett. Haragosan döngött az ágyú, ropogott a puská, süvített a shrapnell egész éjjel s másnap is egész délutánig. A mi tíz zászlóaljunkkal harmincz orosz zászlóalj, a mi huszonnégy ágyúkkal hatvan beépített és belőt ágyú volt szemben. Híre jött annak is, hogy Lublin felől két egész hadtesttel közeledik az ellenség. A borzasztó együttűz, a kime ülség, az éhség megtörte a mieink szívósságát. A hős tábornokok könnyek voltak szemében, mikor egymásután hallotta a jelentéseket, hogy a helyzet tarthatatlan. Fájó szívvel, indulattól rekedt hangon kiadta a parancsot az általános visszavonulásra. Ekkor egy tartalékos huszárfőhadnagy, ki idegesen, sápadt arczczal, tüzben égő szemekkel lest a tábornok minden szavát és mondatát: hirtelen sarkon fordult, lovához rohant és elvágatott hátravonuló százada után be az erdőbe. Megkezdődött a visszavonulás, a lehangoló visszavonulás, mely annál szomorubb volt, mert ennek a dandárnak első ütközte volt.

De ime egyszerre az erdőből a huszárfőhadnagy lovagol vissza, mellette és nyomában egy csomó huszárral. Harsány vezényszó hallatszik; a szakasz rendben áll; a kardok kirepülnek a hüvelyekből; s vágásban megindul a szakasz az ellenség felé. A vágató huszárok, kik utközből lelkesítő szavakat kiáltottak a menekülő bakákhoz, csakhamar elérték a tartalék vonalát; lelkes „Hurrá! Előre” kiáltással magukkal ragadták az egész gyalogságot. Mennek előre a szuronyroham teljes vad erejével. Az oroszok neki eresztik gépfegyvereiket, az ágyuk is tesznek néhány lövést, de csak néhányat. Egy két perc alatt le van tiporva az ellenség; ott hagytak fejeit, municziót s hanyatt-homlok rohanak vissza az erdőbe. Csak a mieink küldtek utánuk gyors tüzet, hogy frissebben szaladjanak. Köröskörül égő házak, pajták égig csapó vörös lángja, ennek fényénél gyülekeznek a mi lelkesült, kifulladt csapataink; s a véres kardokkal visszatérő huszárokat eljenezve, ujjongó ünnepléssel veszik körül. A főhadnagy rendbeszedi a szakaszát, néhány lelkes szót intéz a katonákhoz, hármast éljenti kiált a királyra és elnekelietti a magyar Himnuszt 120 kilométerre az orosz földön, aztán jelentést tesz a tábornoknak. Ilyen csodát tud művelni a férfi-bátorság varázsereje! Hát nem szép dolog ez kedves Hallgatóim!

Messze földön, a hol meleg, piros vér foly mindnyájunkért, a hol dobszó, trombita-harsogás és ágyudörgés veri fel az erdő évszázados csendességét, mikor egy pillanatra elült a harci zaj s ponyvasátor előtt lobogó tűznél pihennek hős katonáink: levelet olvas az egyikük. Olyan, mint a többi mind. Ezer veszély, vakmerő támadások lobogó tüze edzette a lelkét aczélosra. Rég elfelejtette, hogy itthon lakcipőt és selyem harisnyát viselt; hogy uri lakásában, zimankós téli estéken vígan lobbogott a tűz; hogy melegen kényeztetete a huszadik század minden luxusával az élet. Csak azt tudja magáról, hogy katona; lelkes, semmitől sem félt, ezer veszéllyel macakson, elszántan szembeszálló katona. Most jöttek az utközből. Az egyik dédelgető kézzel simogatja hűséges lova izgalomtól remegő nyakát; a másik istentkísértő nagy munkája után veritéken, véres, poros homlokát törülgeti. Jön a tábori posta. Lelekes harci dalokra üzenetet hoz. Mindnyájunkra ezer áldást imádkozó. Könnyezve mosolygó, büszke és aggodó, szerető kezeknek írásai. Csomagot is hoz. Redős vagy fiatal kezek munkáját. Mintha elevenné válna minden szem, a mi a hősapján vagy kézmelegítőn kötve van, hirt suttog hazulról. A fiu olvassa a levelet; olvas a kötések szeméből; s elmereng rajtuk, álmodik fölöttük. Álmodik a boldogságról, mely otthon reá várakozik, a győztes katonára, a ki élete árán védelmezte hazája határait, s mindazt, a mi drága előtte azok között.

Az álom az emberi élet egyik szebbik, poétikus része. Az álom a mi titkos életünk, melyben öntudat nélkül, szándék nélkül, számítás és kendőzés nélkül van kifejezve az, a mi után vágyakozunk.

Szépét, nagyot és merészet álmolni csak az tud, a kinek nagy és erős vágyai vannak; nagy és merész vágyak csak ott teremnek, a hol megvan az erő is, mely a vágyakat valósítani képes.

Az ifju álmodik, s az álomban ki van fejezve vágya és tettereje, hogy azt az álmat kiküzdje magának. Olyan most a magyar nemzet, mint ez a lelkes, fiatal katona. Álmodik nagy és szép álmokat. Győzelmet dicsofséget álmodik, s a győzelem nyomában felvirágzó erős és boldog Magyarországot. És joga van hozzá, mert fiatal erővel él benne a vágy és tetterő, hogy ezt az álmat meg is valósítsa. Hát nem szép ez az álom, kedves Hallgatóim.

Ugy-e bár van sok szép, poétikus vonás a háboruban? Mert nemcsak az a szép, a mi a szemnek és fülnek tetszik. A színek és hangok harmóniájánál sokkal szebb a lélek harmóniája önmagával s a lelkek harmóniája egymással. Szébb a lélek felemelkedése és imádsága, mely harangszó nélkül, közvetítő nélkül száll az eszmék örökkévaló szép világába. És én hiszek abban,

hogy mikor emberek és nemzetek nagy dolgairól, az élet és halál nagy kérdéseiről van szó, ős emberi érzések, eszmék irányítják az eseményeket.

Akármit mondjon ezer képmutató, szép dolog látni a haragot, a rombolásban megnyilatkozó felháborodást, mely az alacsony és igazságtalanság üldözésében nyilvánkozik. Szép a bátorság, mely szembeszáll a veszedelemmel, hogy azt övétől, hazájától eltávolítsa. Szép a lelkesedés, mely az embereket nagy eszmék szolgálatára buzdítja és egyesíti. Szép az emberi lélek akkor, mikor válságos körülmények közt a mindennapi élet kicsinyességei, léhaságai, fonákosságai, durvaságai és önzése fölé emelkedik és visszatér az emberi nagy érzésekhez: a család és szülőföld önfelelő szeretéhez.

A szépnek a legmagasabb fokát felségesnek szoktuk nevezni. Felséges az, a mi nagyságának, erejének, szépségének embertőlötti méreteivel megigéz és hódolatra kényszerít bennünket. Hát nem felséges dolog-e látni a család és népek vértével való üzérkedés példái közt a két szövetséges uralkodóban a hűség, lovagiaság, egyenesség és megbízhatóság mintaképeit.

Vagy van-e felségesebb látvány, mint mikor világrendítő ropogás közben új világ születik?

A görög Niobé, a ki gyermekei sebesülése és halála miatt fájdalomában kövé változott, a szomorúság felséges példája-képpen szokták emlegetni. A görög Niobé fájdalomában kövé változott. A magyar Niobé pedig fájdalomában angyallá változik. Gyász helyett fehér ruhába öltözik; elmegy a sebesültek ágyához, letörli homlokukról a szenvedés verejtékét, sebeiket kötözgeti, lelküket a csüggedésből vigasztalja szóval emlegeti. Oltárt állít nekik, a hit szavát hallatja előttük, hogy lelkük egyensúlyát az imádság erejével visszanyerjék. S a szegény szenvedők áldást könyörögnek balzsamot öntözgető bárszonyos kezére, bizalmat keltő gyönyörű szemére, szárnyas tündérüknek aranyos lelkére. Mennyivel felségesebb az új Niobe a réginiél!

Hát van-e felségesebb látvány, mint mikor a nők szeméi a részvét és szeretet könnyeivel telnek meg? mikor az emberi nagy érzések hatása alatt, a kényelem és hűség kicsinyes gondjain felül emelkedve, csak egyre gondolnak, hogy ők is kivégyék részüket a nagy küzdelemből s ha nem harcolhatnak, hát legalább a szenvedéseiket enyhítsék azoknak, a kik másokért, értük, gyermekeikért, otthonukért életüket kockáztatták.

Hát van-e ennél felségesebb látvány a világon? Van, de csak egy, az, a ki az asszonyi lelket teremtette, a ki adta a szemekbe a részvét és szeretet sugarát; csak a felséges, a magasságbeli Isten, kinek nagysága előtt soha máskor annyi hódolattal nem hajolnak meg az emberek, mint épen a háboruban.

Az ezred, melynek legénysége alföldi magyar fiu, szemben áll az ellenség frontjával, a mezőt keresztül szántó lövészárkokban. Csillagatlan éjszakák, boros nappalok vártakoznak egy kis őszi napsugárral. A hosszú, meddő várakozásban lázékenység, unalom, lehangoltság lopózik a lelkükbe. Egy napon felkeresi őket a papjuk és istentiszteletra hívja őket. Templomba nem mehetnek; de még egy csoportba sem gyülekezhetnek a mezőn, a nagy ég templom-boltozata alatt. A pap tehát a sánczárkokban tartja az istentiszteletet. A beásott katonák oda huzódnak a pap mellé; a kinek módjában van, egészen közel, a többi távolabb; van, a ki csak hangját hallja a papnak. A pap énekelni kezd; előbb csak maga énekel; aztán vele a katonák. Az énekszó végig megy az árkon; egyikből átfut a másikba; mind távolabb terjed. Öreg népfőlkélok, kemény falusi legények áhitattal, könnyes szemmel énekelnek. A pap is mélyen megvan indulva. És mialatt a zsolttárral a legmélyebb érzések emelkednek az ég felé, a közeli hegyen dörögnek az ágyuk. A pap

imádkozik, hívja az Istent. Az imádkozó pap feje fölött hull a golyó, robban a gránát. Az Isten ott van köztük; ők megérik a jelenlétét; s emelkedett érzéssel, megvigasztalódva, fellelkesülve hangzik fel az ének:

„Te benned bízunk eleitől fogva“.

Hát van ennél felségesebb jelenet a világon?

A lövészárkok legénysége innen is, túl is néha-néha fehér zászlócskát lobogtat. Az ellenfelek, ha csa egy kis időre is, beszélgetnek, üdvözlést és kézfogást váltanak. Érzik a Messiás jövetelét! Talán olajfa ágat is hoz magával. Aztán a vas nem öl már, csak szánt és oltogat; majd ismét zöld vetés takarja a földet, melyet az ember-vetés megtermékenyített. A madár majd ismét nyugodtan és boldogan ülhet a fészékében; a párja gondját viseli s nem zavarja ki a puskatűz. A lobogó szenvedélyek csendre verődnek; a sebek gyógyulnak; a rombolás helyett az alkotás uralkodik. A nap ismét mosolygó; vidám dal hallatszik megint; s a kis lányokat boldog ifjak kísérgetik várva-várt sétájukon.

Jön a Messiás! A régi triumfátor, mikor igazságos és győzelmes hadjárat után haza érkezett, nagy ünnepség közben, diadal-szekéren ment a Capitoliumba hálát adni a győzelemért. Kezében a Viktoria istennő szobrát tartotta. Jön a Messiás! A triumfátor, a leggyőzelemesebb hadvezér. Az eszme diadalát hozza magával; az igazság diadalát s békeesség diadalát.

S ez a legszebb háboruban! Ha benne az igazságért és békeességért harcolnak.*

— **Levelezés a külfölddel.** A kereskedelemügyi miniszter ismételtelen felhívja a közönség figyelmét arra, hogy a külföldre (Ausztria és Bosznia-Hercegovina kivételével) szóló közönséges és ajánlott leveleket a katonai ellenőrzés megjelölése végett nyitva kell postára adni.

— **Két háborus rendelet.** A hivatalos lap két fontos rendeletet közöl. Mindkettő a háborus állapot megzavart jogviszonyait rendezi. Az egyik rendelet a háború következtében a polgári peres és nem peres eljárásban szükséges rendkívüli intézkedéseket állapítja meg, a másik a moratórium peres és nem peres eljárásnak szabályait. Az első rendelet szerint, ha valamelyik fél, ideértve törvényes képviselőjét, katonai szolgálatot teljesít, vagy a szolgálatot teljesítővel egy tekintet alá esik, úgy az eljáró bíróság köteles vele szemben az eljárást felfüggeszteni. Köteles erre akkor is, ha a fél ügyvédje teljesít katonai szolgálatot. Az eljárás felfüggesztésével minden határidő folyása megszakad. De a bíróság az eljárás felfüggesztését kérelemre megszüntetheti, ha a felfüggesztés az ellenfél jelentékeny sérelmével jár. Katonai szolgálatot teljesítő, vagy azokkal egy tekintet alá esők ellen csak a követelés biztosítására vonatkozó végrehajtási cselekményeket lehet foganatosítani, tehát sem szoros zárt, sem átszállítást. — A harmadik moratóriumi eljárás rendelete kimondja, hogy moratórium alá eső pénztartozás iránt nem lehet keresetet indítani. Az ily keresetet a bíróság köteles hivatalból visszautasítani. Ugyanez a szabály áll az 1914. augusztus 13-án vagy e nap után a moratórium-rendelet életbe léptéig kiadott keresetekre. Ha a moratórium-rendelet értelmében a pénztartozás egy része, vagy kamatja nem esik moratórium alá, erre a részre megindítható a per. A váltótartozásnak moratórium alá nem eső részére indított pernél az eredeti váltó helyett a váltó hiteles másolatát kell melikelni. Moratóriumos követelésekre kielégítési vagy biztosítási végrehajtást elrendelni nem lehet. Csőndnyitást sem a hitelező kérelmére. Külföldi bíróságtól végrehajtásra irányuló megkeresésekre az a szabály áll, hogy a bíróság hivatalból vizsgálja meg, olyan-e a külföldi közokirat, hogy törvényességének elismerése sértene az adós moratóriumos jogait.

* A felhozott példák részben a napilapok elbeszéléseiből vannak véve.